
ПРЕГЛЕД НА ПЕЧАТА

100

*интересуващи статии
от старите вестници
(1884-1943)*

БЪЛГАРСКА **ИСТОРИЯ**

- © Антонио Станоев, *съставител и автор на предговора*
- © Мартин Чорбаджийски, *автор на текстовете*
- © Мирела Мишева, *редактор*
- © Ася Атанасова, *коректор*
- © Александра Младенова, *графично оформление и корица*

Вестниците, поместени в книгата, са от личната колекция на Антонио Станоев.

София, 2023 г.

ISBN: 978-619-7688-23-8

ПРЕГЛЕД НА ПЕЧАТА

100

*интересуващи статии
от старите вестници
(1884-1943)*

София
2023

СЪДЪРЖАНИЕ

Предговор	6
За книгата	12
Армия	15
Политика	29
Икономика	73
Изкуство и култура	83
Любопитно	109
Социални и обществени въпроси	123
София	157
Спорт	191
Значими събития	201
Използвана литература	224

ПРЕДГОВОР

Спомени от прочетени вестници

На ценителите

Седя до масивна дървена маса. Още няколко души са около нея – прави или сегнали. Лицата им са ми познати, но не се сецам кои са. Говорят си, но не чувам какво. След известно време всички седят, продължават да си говорят, разбирам, че се споменават имена на вестници. И то на такива, които отдавна търся. Една жена ми се усмихва и казва, че може да ми продаде вестника за Мечо Пух. Юбилеен, по случай 90 години от рождението му. Цветен, с много от класическите илюстрации на Шепърд. Бурно изразявам радостта си, посягам към портфейла си...

И се събуждам. Сменя се и си мисля, че няма да е лошо да намеря и вестника за Прасчо. Да-а-а, такива са сънищата на човек, който повече от 40 години събира вестници. Това са първи броеве, паметни или юбилейни издания, напоследък и последни броеве. Но за тях по-нататък.

А вестниците (хартиените) винаги са заемали голямо място в бита на човечеството.

Сецам са за стария виц, в който внук вижда баба си да крачи бързо из двора с „Файненшъл таймс“ в ръка, и мъдро заключава: „Баба не знае английски, значи отива в клозета“.

Или пък мисълта, която се приписва на Буров, че „банка и муха могат да се убият с вестник“.

Във времената, когато пейките по футболните стадиони бяха дървени, запалничковците ги застилаха с вестници или си правеха шапки, за да се пазят от слънцето. След края на мача ги събираха и ги палеха (от радост или мъка, но не пейките, а вестниците).

Такива шапки от вестници бяха запазена марка на строителните работници и особено на бояджииите. Излизаше вестник „Бояджийска шапка“, който се представяше за „Ежегодник на бояджииите и другите дюлгери в България“. Някои домашни „майстори“ вместо да се затрудняват с шпакловане на стените, залепваха вестници, преди да залепят тапетите (и аз съм го правил).

Понякога, когато са ме питали какво работя, съм отговарял, че професията ми е читател на вестници. Звучи странно, но е истина. Чета ги от ученическите ми години. По онова време – средата на 60-те – по-интересните вестници, „Отечествен фронт“ например, се изчерпваха още рано сутринта. Но аз бях намерил едно място, на което този вестник го закрепваха на една дървена рамка и човек можеше спокойно да го чете. После като студент ходих до югославското посолство, което тогава се помещаваше на ул. „Шипка“, и си вземах за домашен прочит „Борба“, „Политика“, „Нова Македония“. По онова време – края на 60-те години – те определено бяха по-интересни от българските. Не знам защо, но така и не ме привикаха да давам обяснения защо ходя в чуждо посолство, че и вестници взимам. Започнах работа. Работил съм на три места. В Института за съвременни социални теории едно от

задълженията ми беше да изчитам цялата централна преса и да правя документация по теми, които интересуват Института. През 1990 г. започнах работа в администрацията на Президента и правех преглед на всекидневния печат за трима президенти – господата Желев, Стоянов и Първанов. Работех и във вестник „Сега“. За тридесет години съм прочел хиляди вестници, често и списания. Разбира се, случвало се е да ми втръсват, но не особено често.

За Колекцията*

Понеже служебните ми задължения, т.е. четенето на вестници, ми е било явно недостатъчно, започнах да ги събирам. През онези години запазвах само вестниците, които ми харесваха. Такъв е „Вазов лист“ от 1970 г., посветен на 120-годишнината от рождението на големия български поет и писател, или пък първият брой на в. „Жар“ от 1971 г., който по съдържание и оформление се различаваше много от другите подобни издания тогава.

Вестниците, за които ще ви разкажа в тези уводни думи, няма да откриете из страниците на настоящето издание. Вярвам обаче, че ще ви бъде интересно да научите малко повече за тях и тяхната история.

Сега, когато ви запознавам с моята колекция, си давам сметка, че за мен всичко е започнало през 1968 г. Привърженик съм на ЦСКА (от 2015 г. вече не съм!). Тогава клубът честваше 20-годишен юбилей. По онова време отиването на мач изглеждаше като сегашните посещения в театрите и кината – тихо и спокойно, с радостното чувство, че ще видиш любимите артисти – Гунди, Митата, Начко, Чико, Котака... Разликата е, че днес на театър ходят повече хора, а и артистите са други. Извинявайте! Спомени!

Та на един мач на „Армията“, през пролетта на тази вече доста далечна 1968 г., се продаваше вестник „20 години ЦСКА „Червено знаме“. Огромен вестник с огромна цена за онова време – 24 страници голям формат за 40 стотинки. Сравнете сами: „Работническо дело“, „Отечествен фронт“, а и всеки друг вестник излизаха в 4 страници и струваха 2 стотинки. Издателите на този „гигант“ се бяха постарали да представят не само много известни спортисти на България, състезаващи се за ЦСКА, но и историята на клуба. Е, купих си го, прочетох го, запазах го. Не защото колекционирах вестници, а защото този беше за любимия ми отбор. Така или иначе, това е първият вестник, запазен от мен и поставил началото на все още немислената колекция.

Но повтарям – всичко беше случайно. Нищо не предвещаваха страстта, която ме обхвана през 90-те години и която, както изглежда, никога няма да ме напусне. По това време, с „избухването на демокрацията“, партии, организации, фондации, дружества, частни лица – всички те започнаха да издават вестници. Е, аз пък започнах да събирам първите броеве, както и юбилейни издания за годишнини от събития или за личности. Да колекционираш нещо, си е малка лудост – трябва да ѝ се отгадеш. Да колекционираш вестници, също е маниацина, но по-различна.

* Вижте повече в „Забравени страници за забравени българи“ (Николов, Станоев, София: Книгомания, 2018).

Ще разкажа случка от моето детство. Лежах на дивана вкъщи, четях „Тримата мускетари“, а по радиото предаваха граматизация на „Мъглявината Ангромега“. Помислих си, че съм в три времеви измерения: миналото, настоящето, бъдещето. Горедолу с вестниците е същото. Чрез тях можеш да се връщаш назад във времето, препрочитайки дописки отпреди 10, 20, 50, 100 години, и да установяваш, че няма нищо ново под слънцето. Разбира се, в някой вестник може да прочетеш какво ще е бъдещето, например на София през 2000-ната година. Изкушен съм да цитирам част от дописка, публикувана в софийския вестник „Изгрев“ през 1949 г.: „... Площадът пред централните градски минерални бани е обаче неузнаваем. Преди всичко самите бани са добили нов вид, тъй като те са превърнати в действително модерен водолечебен институт, снабден с всички необходими здравни инсталации за лекуване от различни болести, към него е построен хубав хотел с ресторант и сладкарница (*Над 70 години по-късно се водят спорове дали това да бъде така!*)... Столицата има няколко модерни стадиона (*Над 70 години по-късно в София няма нито един модерен стадион!*)... На площад „Възраждане“ се намира новата пътнишка гара „Сердика“ (*Не се намира и слава богу!*)... Гордост за Столицата ще бъде и големият канал „Пасарел – София“ (*Що трудодни дадоха столичани за изкопането му, а после и за затрупването му!*)“.

Един от най-интересните вестници, които притежавам (Лили и Владо, благодаря ви), е „Вестник на гениите“. През януари 1936 г. излиза брой първи от столетие първо с подзаглавие „Орган на гениите в България и по цялото земно кълбо, включително и на Канарските острови“ с пояснението „Доста сериозен лист за наука, хумор и брамбауизъм“. Предвидено е вторият брой да излезе през 2036 г. Според вестника по онова време гениите в света са 3876 от 20 държави, като България е на шесто място със 176 гении. Почти 90 години по-късно броят им сигурно се е увеличил доста – по света и у нас. Издателите уточняват, че „гений в България е само оня, който лично се признава за такъв“.

Основен персонаж във вестника е д-р инж. Михаил Зидаров. Той е „гений в ромбоидна система с тази разлика, че у него екзотичните молекулни субстанции трансперират небесната шир чрез ултравиолетовите лъчи... Той има очите на Дионизи, силата на Меркурий... Сексуален е като Сигизмунда, но винаги разсъдителен като Сципиона Африкански, съперник на Балдуина Търновски“. Впрочем това е реално съществувала личност, първият българин с патенти в областта на океанската енергетика. Като повечето гени е останал неразбран от обществото. Дори за известно време е бил пациент на клиника за душевно болни. Другите „гени“, споменати във вестника, са „големият български философ“ Иван Громов и „видният български поетичен гений“ Кръстю Кръстев.

В колекцията ми има близо 4300 вестника, от които първите броеве и единичните листове са 3300. Това са издания от Освобождението до наши дни, като най-старият вестник е „Източна гандания“, тръгнал в Пловдив през 1880 г.

Разбира се, съхранявам и други вестници. Много интересни са ми последните броеве. Например като последния 5-и брой на „Зор-заман“, издаден след превземането на Одринската крепост през март 1913 г. Редактор на вестника е бил Александър Божинов. Позволявам си да цитирам края на едно стихотворение, поместено в този брой:

Мътно, мътно,
време смътно!
Мътни хора
мътно мътят –
мътно може
да измътят!

Минали са 110 години, а като че днес е писано!

Преци двадесетина години в телевизионно интервю ме попитаха колко вестници са излезли у нас от 1846 г. Отговорих, че никой в България не знае точния им брой. Сега пак твърдя същото. В колекцията ми има вестници, които нежно наричам „призраци“. Защото не са отбелязани в каталозите на Националната библиотека. Между тях са: „Бюлетин на Обединеното българско съюзно гимн. д-во „Софийски юнак – Шипченски герой“ в София“ (София), чийто първи брой излиза на 8 април 1934 г.; „Вестник „Театро гей Пиколи“ (София), без посочена година на издаване; „Д.С.Ж.“, което означава (вероятно) Дружество на столичните журналисти, тръгва с еднolistния първи брой на 11 февруари 1939 г. в София; „Международна музикална седмица“ излиза в София на 11 октомври 1938 г.; „Народна борба“ (София) от 26 юли 1933 г.; „Острец“ (София) от 22 април 1934 г.; „Пирин“ (София) от юли 1934 г.; „Родина“ е с първи брой от 18 април 1928 г., издаден в Трън; „Той не умира“, лист за Ботев от 2 юни 1933 г.; „Филмов преглед“ (Пловдив) от 10 юли 1933 г.; „Христо Смирненски“ е издаден в София през 1930 г.; юбилейното издание „Чилингиров лист“ (София) от 1933 г.

Ето още три: „Алеков лист“ излиза на 30 март 1933 г. Редактиран е от комитет. Издание е на Свищовското студентско сдружение. Не е посочен тираж. „Константин Величков“ излиза през ноември 1927 г. Вестникът е под редакцията на комитета „Конст. Величков“ и е издание на книгоиздателство „Право“. Това е паметен лист по повод 20-годишнината от смъртта на писателя и политика Константин Величков. „Самозащита“ е седмичен независим вестник, появил се на 23 август 1918 г., който се урежда от редакционен комитет. Няма начин да разбере дали има и други броеве, нито пък кой го е издавал. Още едно откритие, още един върнат в историята вестник. От уводната му статия ще цитирам последния абзац: „Миналото достатъчно ясно се изразява. Историята често се повтаря. А в днешните съдбоносни времена необходимо е да се действува, далеч от политическите ежби и върху друга страна на българския живот – нужна е повече светлина... Редакцията е уверена, че българското общество ще отгаде предпочитание на листа, който ще обръща по-голямо внимание върху туй, което другите пренебрегват!“. И едно четиристишие, поместено в същия вестник:

И залутани безпътни
всред житейското море
чувствуваме всички смътно
духът на цял народ че мре...

Малко история

Историята на българския периодичен печат започва, както добре е известно, през 1842 г., когато в Смирна (Измир) – Турция, излиза пробната книжка на списание „Любословие“, списвано от Константин Фотинов. Четири години по-късно – през 1846 г. в Лайпциг, под редакцията на Иван Богоров излиза и първият български вестник „Български орел“. През следващите почти 100 години (до 1944 г.) в българските земи, в освободена България и в някои чужди държави (например изданията на Георги Раковски, Петко Славейков, Христо Ботев, Любен Каравелов и др.) излизат над 10 000 наши вестници. Те са твърде разнообразни като названия, оформление, съдържание и езици, на които се издават, и почти всички от тях са обработени и описани в различни каталози и указатели в Националната, както и в регионалните библиотеки. Всъщност, както вече отбелязах, общият брой на излизалите в този период български вестници остава все още неизвестен, тъй като има и такива, за които няма изобщо данни или има запазени странични сведения, но не са открити досега.

През 1885 г. в Пловдив излизат „Борба“ и „Самозащита“, в които автор на повечето от статиите, както и редактор е Захарий Стоянов.

„Борба“ започва на 28 май с.г., а последният петнадесети брой е от 4 септември. В продължение на седем броя се публикува „Трябва ли да съществува Румелия?“. Може да се каже, че това е своего рода програма – политическа и икономическа – на Съединението.

В тази поредица от статии авторът разглежда тежкото положение на народа, икономическите загуби на Румелия, задълженията, които тя е натрупала: „Ако в пет години Румелия е направила 460 000 лири борч, това ни дава нам право да тръснем един ден от гърба си тоя Органически устав и да потърсим селемет (тур. ез. – помощ, спасение) на главите си там, гдето ни е мястото, заветано от историята... Но не е само материалното положение на Източна Румелия, което я гуши да съществува охолно... И самото политическо устройство на тая страна, която се казва Румелия, е калпаво, да не кажем подло. То е тъй устроено и наредено, щото кой зема, сой дава, кой представлява страната, не е познато“.

На 28 септември, три седмици след Съединението, излиза първият и за съжаление, останал единствен, брой на „Самозащита“. Редактор, освен Захари Стоянов, е и Димитър Ризов. Броят е конфискуван, а правителството забранява издаването на вестника.

Във вестника е публикувано „Възвание“, в което Стоянов и Ризов пишат: „Само ония народи имат право на светло бъдеще, които рассчитат на собствените си средства. Чуждата помощ от, гдето и да е тя, не може да бъде случайна. Всякога тя се дава срещу известни тайни расчети, които рано или късно излизат на бял свят... Прочее, напред! Напред юнашки към края на свящото дело, без да очаквате благодеянието и покровителството на чуждите хора!“.

На 1 март 1890 г. се появява първият български всекидневник – пловдивският „Балканска зора“, който редовно излиза повече от четири години. Редакторите на вестника са братята Генадиеви – Никола и Харитон, Иван Стоянович и Владимир Неделев. В уводната редакционна статия на първия брой се декларира: „Един вестник,

поставен настрана от тесните партизански страсти и сплетни, далеч от личните разправии, уличните псувни и неприлични изражения, уважаващ вкуса и съвестта на своите читатели, постоянно искрен и изразител на истината, може да намери поддръжка между нашето население...“.

През март 1942 г. излиза „Сто години български периодичен печат“. Това е юбилейно издание на Съюза на периодичния печат в България. В него читателят може да види част от уводната статия на пробния брой на списание „Любословие“ от Константин Фотинов. На него са посветени статиите *Константин Г. Фотинов* от проф. Борис Йоцов и *Наченките на К. Фотинов* от проф. Михаил Арнаудов. В нея се изтъква, че: „Именно из това негово родолюбие (на К. Фотинов) и из страстната му преданост към българската просвета ние разбираме неговата най-скъпа мечта в тия години: да тури началото на българските списания, той основава своето „Любословие“. Името му указва филологическите интереси на редактора: защото „Любословие“ се явява буквален превод на гръцката „филология“. Публикувани са статиите: „Лудостта за преселението в Русия“ от Г. С. Раковски, поместена в „Дунавски лебед“, „Нашата задача“ от Л. Каравелов от първия брой на „Свобода“, „Положението на нашия народ“ от Хр. Ботев, поместена в „Знаме“.

Тези вестници дават ясна представа за развитието на вестникарството в Царство България. Разбира се, не трябва да забравяме „Утро“, „Зора“, „Дневник“, „Мир“, „Щурец“, в които са работили такива журналисти като Стефан Танев, Данаил Крапчев, Христо Бръзицов, Райко Алексиев.

Трябва да отбележа, че в ръцете си държите едно по-скоро информативно издание, отколкото някакъв анализ на историческото развитие на вестниците в Царска България. Още повече, че всичко е пречупено през погледа на човек, прочел и съхранил хиляди вестници.

Има една мисъл, която се приписва на византийските историци. Според тях „Историята не е това, което се е случило, а това, което ще прочетете, че се е случило“. Е, аз не съм много съгласен с нея, но вие все пак прочетете това, което ви предлагаме.

Антонио Станоев

ЗА КНИГАТА

Вестниците са най-масовото информационно средство за обществото от времето на Третото българско царство. Както добре знаем обаче, техният исторически път у нас започва още преди Освобождението с издаването на първия роден вестник „Български орел“ от Иван Богоров през 1846 г. Появата му е последвана от още няколко всекидневника, а в следващите три десетилетия се появяват десетки периодични издания, макар много от тях да излизат твърде рядко и да прекратяват съществуването си след публикуването на няколко броя. Това се дължи на тежките условия за издателската дейност в онази епоха, малкия брой хора, ангажирани с подобна работа, и липсата на достатъчно материали и средства.

Традицията от времето на Възраждането е наградена в свободната българска държава, когато постепенно се достига до истински бум на периодични издания. Към 30-те и 40-те години на ХХ в. на пазара вече могат да се намерят изключително разнообразни издания както на обща тематика, така и специализирани вестници с фокус върху конкретна област – хумор и сатира, военно дело, икономика, култура, селско стопанство, актуални обществени проблеми и дори на тема мистери.

Книгата „Преглед на печата. 100 интригуващи статии от старите вестници (1884 – 1943)“ е посветена именно на този разнолик облик на българската преса от времето на Третото българско царство, като разглежда някои от най-важните въпроси, вълнували съзнанието на тогавашните българи. Избраните статии представляват част от богатата колекция на Антонио Станоев, който дълги години събира вестници – от най-популярните и тиражирани за периода до онези малко известни и редки, но ценни такива. В обособените раздели читателят ще вникне върху начина, по който обществото гледа върху ключови аспекти от обществения живот – военните успехи на българската армия, сложните и изпълнени с превратности политически отношения вътре и извън страната, стопанските проблеми и възможности, нивото на родната култура и изкуство, любопитни явления, на които тогавашният българин става свидетел, съществените социални и обществени въпроси, важни за всеки един човек, състоянието на столицата, един от центровете на пресата у нас, паметни спортни прояви и някои значими събития, оставили незаличим белег върху съдбата на българската държава. Всеки материал е придружен от кратък текст, който дава определен контекст на статията или я уточнява с допълнителни сведения или любопитни факти.

Разлиствайки страниците на книгата, със сигурност ще забележите, че много от описаните в материалите проблеми звучат твърде актуално – размерът на пенсии и заплати, корупцията, въпросът за справедливи и честни избори, отношенията с велики сили, проявите на насилие, бежанските вълни, дебатът за облика на София и др. На последно място нека отбележим, че тази книга представлява един прозорец към миналото. В наши дни вестниците играят все по-малка роля като средство за информация, а достигането до една новина, до гадена информация е все по-лесно и бързо, но това невинаги е било така. Затова „Преглед на печата“

е и една възможност да се пренесем във време, в което за актуалните сведения се чака с дни, а понякога седмици или дори повече, а сдобиването с информация е сложен и трудоемък процес.

Мартин Чорбаджийски

Въ замѣна
сп. Домъ и училище — С
ул

Народна ОТБРАНА

19 година, 18. юний 1937 г.

Ръководи съветъ, гл. редакторъ майоръ Ст. Неделков

НА БЕЗСМЪР
КОМАНДИРА

ОГНЕНИЯ

София, понеделникъ, 3. октомврий 1932 г.

Нашата армия

Велиавител
на храбрата
доносна
войска, пр
своята с
презъ
война
та.

Безплатна притурка къмъ брой 61. НА ВЕСТНИЦИ

по случай 20-годишнината на Балканската

БАЛКАНСКАТА ВОЙНА

НА
БДИТЕЛНИ

АРМИЯ

офия VI.
и. Свиленца 5

НИТЪ БЪЛГАРСКИ

излиза подъ покровителството на
на въздушнитъ на Н. ВЕЛИЧЕСТВО ВО
Г. Генералъ-майоръ АЙРАНОВЪ

ЛЕТЦИ — ПО СЛУЧАЙ ПРАЗНИКА НА ПОБЕДИТЬ

бъ натоваренъ съ
арския задача е бъл-
томврий 1912 година
презъ време на Бал-
канската война, на
поручикъ Топрак
чиевъ бѣ възложенъ
дача първа бойна
Одринъ, която
изпълни той
стойно. Той
менно е т
жертва
загина.
поле г
на л
ча.

бъла
и побе-
ерманска
оявени въ
тихійноста,
настоящата,
очудваха свѣ-

блестящи по-
стигнати по
фронтове се
предъ всич-
ко на високія и не-
поколебимъ духъ на
войската, на нови-
тъ при водене на
свременно бой и
най-после на вкарва-
нето на множество
бойни технически
средства.

На първо мѣсто
отъ тия нови бойчи
технически средства
въздушнитъ сили, безъ които днесъ е немислимо да
Победоноснитъ действия на германскитъ войски
отъ начало на тази война и до днесъ сж най-убеди-
телно доказателство, че само при подавяюще над-
се осигури победата.

Така при всички подвизи тукъ на континента и
въ северна Африка, тѣ преди всичко се стремѣха да
осигурятъ господството си въ въздуха и тогава чакъ
къмъ изпълнението на своята замислена
ата убедителност ни показаха и Японци-
я Изтокъ, че разгромяването на про-
сичко въпросъ на разгромяване него-
амьрилъ днесъ нѣкоя, па билъ
военното дѣло, който би
воденето на боя не
тѣ бѣ вкаранъ въ
но неговото
обикновена
къмъ, които
развѣ

бойно кръщение.
Следъ това следва пос-
растване на нашитъ скро-
презъ Европейската война
ки боеве и на всички
своитъ другари отъ с
своята скъпа данъ з
Така раснаха
силы, които изкуп
свои скъпи леп
ваха себе си въ
нена България
И зара
най-гольма
празднува
— деня п
Родна
боос
как
т

Следъ това следва пос-
растване на нашитъ скро-
презъ Европейската война
ки боеве и на всички
своитъ другари отъ с
своята скъпа данъ з
Така раснаха
силы, които изкуп
свои скъпи леп
ваха себе си въ
нена България
И зара
най-гольма
празднува
— деня п
Родна
боос
как
т

Следъ това следва пос-
растване на нашитъ скро-
презъ Европейската война
ки боеве и на всички
своитъ другари отъ с
своята скъпа данъ з
Така раснаха
силы, които изкуп
свои скъпи леп
ваха себе си въ
нена България
И зара
най-гольма
празднува
— деня п
Родна
боос
как
т

Следъ това следва пос-
растване на нашитъ скро-
презъ Европейската война
ки боеве и на всички
своитъ другари отъ с
своята скъпа данъ з
Така раснаха
силы, които изкуп
свои скъпи леп
ваха себе си въ
нена България
И зара
най-гольма
празднува
— деня п
Родна
боос
как
т

Следъ това следва пос-
растване на нашитъ скро-
презъ Европейската война
ки боеве и на всички
своитъ другари отъ с
своята скъпа данъ з
Така раснаха
силы, които изкуп
свои скъпи леп
ваха себе си въ
нена България
И зара
най-гольма
празднува
— деня п
Родна
боос
как
т

Следъ това следва пос-
растване на нашитъ скро-
презъ Европейската война
ки боеве и на всички
своитъ другари отъ с
своята скъпа данъ з
Така раснаха
силы, които изкуп
свои скъпи леп
ваха себе си въ
нена България
И зара
най-гольма
празднува
— деня п
Родна
боос
как
т

Следъ това следва пос-
растване на нашитъ скро-
презъ Европейската война
ки боеве и на всички
своитъ другари отъ с
своята скъпа данъ з
Така раснаха
силы, които изкуп
свои скъпи леп
ваха себе си въ
нена България
И зара
най-гольма
празднува
— деня п
Родна
боос
как
т

Следъ това следва пос-
растване на нашитъ скро-
презъ Европейската война
ки боеве и на всички
своитъ другари отъ с
своята скъпа данъ з
Така раснаха
силы, които изкуп
свои скъпи леп
ваха себе си въ
нена България
И зара
най-гольма
празднува
— деня п
Родна
боос
как
т

Следъ това следва пос-
растване на нашитъ скро-
презъ Европейската война
ки боеве и на всички
своитъ другари отъ с
своята скъпа данъ з
Така раснаха
силы, които изкуп
свои скъпи леп
ваха себе си въ
нена България
И зара
най-гольма
празднува
— деня п
Родна
боос
как
т

Следъ това следва пос-
растване на нашитъ скро-
презъ Европейската война
ки боеве и на всички
своитъ другари отъ с
своята скъпа данъ з
Така раснаха
силы, които изкуп
свои скъпи леп
ваха себе си въ
нена България
И зара
най-гольма
празднува
— деня п
Родна
боос
как
т

Следъ това следва пос-
растване на нашитъ скро-
презъ Европейската война
ки боеве и на всички
своитъ другари отъ с
своята скъпа данъ з
Така раснаха
силы, които изкуп
свои скъпи леп
ваха себе си въ
нена България
И зара
най-гольма
празднува
— деня п
Родна
боос
как
т

Следъ това следва пос-
растване на нашитъ скро-
презъ Европейската война
ки боеве и на всички
своитъ другари отъ с
своята скъпа данъ з
Така раснаха
силы, които изкуп
свои скъпи леп
ваха себе си въ
нена България
И зара
най-гольма
празднува
— деня п
Родна
боос
как
т

Следъ това следва пос-
растване на нашитъ скро-
презъ Европейската война
ки боеве и на всички
своитъ другари отъ с
своята скъпа данъ з
Така раснаха
силы, които изкуп
свои скъпи леп
ваха себе си въ
нена България
И зара
най-гольма
празднува
— деня п
Родна
боос
как
т

Следъ това следва пос-
растване на нашитъ скро-
презъ Европейската война
ки боеве и на всички
своитъ другари отъ с
своята скъпа данъ з
Така раснаха
силы, които изкуп
свои скъпи леп
ваха себе си въ
нена България
И зара
най-гольма
празднува
— деня п
Родна
боос
как
т

Следъ това следва пос-
растване на нашитъ скро-
презъ Европейската война
ки боеве и на всички
своитъ другари отъ с
своята скъпа данъ з
Така раснаха
силы, които изкуп
свои скъпи леп
ваха себе си въ
нена България
И зара
най-гольма
празднува
— деня п
Родна
боос
как
т

ПОДЛИСТНИКЪ.

Въ единъ отъ минжлитъ си броеве ний бѣхме спомѣнжали за една статия по сѣрбско-българската война, която бѣ обнародвана въ Берлинския воененъ вѣстникъ „Militär-Wochenblatt“. Тукъ донасяме сега превода на същественната частъ отъ тѣзи статия:

Сѣрбско-българската война презъ Ноември 1885 год.

Неочаквано за всички заинтересувани, на 10/22 Септември кралъ Миланъ заповѣда да се мобилизира сѣрбската армия и то очевидно противъ истокъ. Старото историческо съперничество между сѣрбското и българското племе се възбуди въ моментъ, когато не бѣ работата вече за борба съ вѣкогашний общъ притѣснителъ, а за раздѣленіе наследството му, колко се може по изгодно. Сѣрбия мислеше, че трѣбва да се старае за да занеме вѣкога първенството въ редоветъ и съюза на самостоятелнитъ балкански държави, които има да възникнатъ на развалинитъ на турското царство.

Предъ видъ на сѣрбската мобилизация, Турция се распореди за да се съсредоточатъ войски на румелийската граница, въ долината на Марица, при Одринъ, както и на югъ отъ България и Сѣрбия, по на истокъ отъ Скопье, между Вардаръ и Струма. Българитъ, отъ своя страна, спреха превежданіето цѣлата армия на Княжеството въ Источна Румелия и поне една частъ задържи се на походъ отъ отиравенитъ войски въ Пловдивъ. Боевата готовность на румелийската милиция и българската армия биде распространена на всички призыви и се привеждаше въ изпълнение, подъ впечатлението на опасността въ цѣлата страна, съ усиленъ бързина.

Мобилизацията на сѣрбската армия се извърши споредъ плана, определенъ въ организационния законъ отъ Януарий 1883 г., но распространя се, обаче, само до дѣйствующата (активна) армия, т. е. до онѣзи частъ на сѣрбската въ-

ржена сила, която обема първий призывъ, де сетѣтъ послѣдни по наборъ классове отъ населението, което подлежи на военна повинность. Образуящитъ се отъ втория призывъ „запасна армия“ и отъ третия — „опѣлченіето“, най напредъ не се мобилизираха.

Споредъ плана на военната организация, дѣйствующага армия трѣба да вѣтши въ походъ съ петъ дивизии отъ 60 батальона, 20 ескадрона, 40 батареи и 10 саперни и др. роты, което прави всичко около 55,000 души и 264 тона.

Военната организация съответствува на териториалното раздѣленіе страната на 5 дивизионни окръжи (юженъ, западенъ, сѣверенъ, централенъ и источенъ), всѣкой съ по 3 полкови окръжия, които пъкъ сѣ раздѣлени всѣкое по на 4 дружинни участъци; освѣнъ това, съобразно съ сѣщото териториално раздѣленіе, сѣ устроени „постояннитъ кадروه на армията“: въ мирно време въ всѣки дивизионенъ окръгъ има по единъ полкъ (по 3 дружини) пѣхота, единъ артилерийскій полкъ отъ 4 батареи, 1 ескадронъ кавалерия, саперна рота, санитары и пр. Мобилизацията на този постояненъ кадъръ, т. е. развърнуваніето му до една дѣйствующа дивизия става чрезъ повикване на распуснатитъ войници отъ първий призывъ, при което пѣхотата и кавалерията се учетворяватъ, артилерията се удвоява, тѣй щото образуватъ се три пѣхотни полка съ по 4 дружини, единъ кавалерийскій отъ 4 ескадрона и единъ полкоартилерийскій отъ 8 батареи, всѣка съ по 6 тона. Мобилизацията на специалнитъ войски и организацията на спомогателнитъ служби, както и на отдѣлитъ отъ дѣйствующата дивизия специални отряди, се извършватъ по сѣщия начинъ. За вдиганіето на резервната армия и на опѣлченіето служи за основа сѣщото териториално раздѣленіе. Запасната армия трѣбва да състои отъ 5 дивизии съ всѣки родове оружия (по 12 дружини, 2 ескадрона и 4 батареи), а опѣлченіето само отъ пѣхота (60 дружини).

Повидимому, вследствие на произведената мобилизация, въ началото на Ноември сѣрбската войска достигна своята пълна сила, що се касае до пѣхотата т. е. около 700 пушки (система Ма-

Превод на същественната част отъ статия въ берлинския военен вестник Militär-Wochenblatt (Сѣрбско-българската война)

Militär-Wochenblatt (от нем. 'военен седмичник') е сред водещите германски военни периодични издания. Основан е от ген. Рюле фон Лилиенщерн за нуждите на пруските окупационни части във Франция. Излиза в периода 1816 – 1942/1943 г. и успява да се сдобие с фактически официален статут.

узеръ-Миловановичъ) на дружината; тя не можеше, обаче, да тури въ походъ изискванното отъ планинътъ на военната организация число ескадрони и батареи. Въ страната няма достатъчно количество коня за вздене и за возване, а сърбската артилерия е тъй остарела и отъ такъво негодно качество за днешното водение война, щото по всяка вѣроятност, сърбитъ сами ще се отказали да обременятъ дѣйствующата си армия съ всички балластъ на старитъ си бронзови топове, разхвърлени изъ складоветъ на мобилизационнитъ пунктове. Тѣй като новото въоръжение съ топове отъ французската система «де Банжъ» едва малко преди мобилизацията бѣше рѣшено, вследствие на което едва бѣ почнало да се ввожда, то всичката сърбска артилерия, годна за походъ, се ограничаваше на едно известно число бронзови топове изъ Крагуевацъ и на нѣколко топа отъ системитъ: Круапъ, де Банжъ и Армстронгъ, които отчасти като военна користъ отъ Турция, отчасти съ пенителни цѣли бѣха се случили, туѣ време, въ Сърбия. По всяка вѣроятност, тя по такавъ начинъ, можеше да извади за военнитъ дѣйствия, освѣнъ пълнитъ 60 дружини всичко едвамъ около 11 ескадрона, 20 полски и 3 горски батареи съ 10 саперни роти. Но, даже и при този непълнъ съставъ отъ около 50,000 войници съ приблизително 132 топа, сърбската армия превъсхождаше числено българската, даже и тогасъ, когато тя се съедини съ источно румелийската милиция. Освѣнъ това, сърбската армия имаше възможностъ въ всяко време значително да се усили, като повика втория призивъ.

Въ България и Источна Румелия принципътъ на территориалността също тъй служи за основа на военната организация. България е раздѣлена на два военни (дивизионни) окръга, отъ които всякой се състои отъ 12 допълнителни окръжия. Съответствено на тѣзи окръжия, всеки воененъ окръгъ има една дивизия отъ 12, на 4 полка раздѣлени, дружини пѣхота, единъ артилерийски полкъ отъ 6 батареи съ по 4 топа и 1 кавалерийски полкъ въ съставъ отъ 4 ескадрона (сотни). Вънъ отъ дивизитъ стоитъ лейбгвардийската сотня, една саперна дружина и една

крѣпостноартилерийска рота. Въ случай на война дружинитъ се усиляватъ, отъ 700, до 1000 души а топоветъ на батареитъ до 8, отъ 4. Българската дѣйствующа армия, слѣдователно, безъ втория призивъ и безъ опълчението, прѣдставя военна сила отъ 24 дружини, 9 ескадрона, 12 батареи и 4 саперни роти, всичко около 30,000 войници съ 96 топа. Въоръжението ѝ е смѣсено отъ нови и стари въ руската армия приети система. Между батареитъ има нѣколко съ крупни топове, руски подарѣтъ изъ военната добыча отъ Турция.

Источно-румелийската милиция може да даде на българската армия отъ 12-тъ допълнителни окръжия, на които областта е раздѣлена, — една дивизия отъ 12 дружини, 2 ескадрона, 1 батарея и една саперна рота съ около 12,000 войници и 4 топа, слѣдъ като, обаче, състоящата въ всяко окръжие при дружинния штабъ кадровъ рота се развърне, чрезъ повикване обученитъ отъ нея хора отъ 1-й призивъ, въ дружина и слѣдъ като съставения отъ всички родове на оръжие учебенъ баталионъ се мобилизира и присъедини къмъ дружинитъ. Въоръжението на источно-румелийската милиция съответствува на българското съ тази разлика, че источно-румелийската пѣхота, почти изключително, има пушки отъ по старата система Кримка, а българската — повече отъ по новата, Берданъ.

Повидимому, означенъ съставъ на двѣтъ български войски дѣйствително се вдигна на кракъ и се приготви за бой въ течение на първата неделя слѣдъ $\frac{6}{18}$ Септемврий. Кждъ средата на Ноемврий, засгото отъ българската армия и источно румелийската милиция положение съотвѣтствуваше на дѣйствителнитъ отношения, при всичко, че изискваното отъ обстоятелствата группирование на войскитъ се съпровождаше съ уклонения въ образуването на по голѣмитъ отдѣлни части.

Не може точно да се опредѣли въ каква степенъ бѣше свиканъ 2-й призивъ — въ България 24 дружини съ 24,000 души въ Источна Румелия — 12 съ 12,000 — Несъмнено е едно, че въ България се вдигна отъ 2-й призивъ поне

по 1 дружина за всеки пѣхотен полкъ, също, че е имало опълченски (доброволчески) отряди, тъй като при послѣшното развитие на събитията тѣ взеха дѣятелно участие.

Сърбия сгрупира своята дѣйствующа армия, слѣдъ като свърши мобилизирането ѝ презъ мѣсець септемврий, въ три отряда. Въ средата на пътя отъ Нишъ презъ Пиротъ за българската граница, бѣха ешелонирани Шумадийската, Дунавската и Дринската дивизии. Тѣзи три дивизии образуваха главния корпусъ на армията, който, слѣдователно, състоеше отъ приблизително 33,000 войници. Отдѣсно, по на югъ, въ долината на Морава и на Власина, на сѣверъ отъ Лесковецъ, бѣше съсредоточена Маравската дивизия. Авангардитъ отъ 10-тъ хиляди войници на тая дивизия стоаха въ граничните проходи на Власинското поле. Напѣво, по на сѣверъ отъ главния корпусъ, съсредоточи своитѣ 10,000 души въ Тимокската долина, при Зайчаръ и срѣщу Бръгово, съвсѣмъ близо до границата, Тимокската дивизия. Главния штабъ на армията краля Миланъ бѣ установаля въ Нишъ.

Территориалното раздѣление на Сърбия и положението на отдѣлнитѣ дивизионни окръзи спрямо българската граница имаха известно влияние при потеглюването на дѣйствующата армия. Двѣтъ флангови дивизии стоаха въ своитѣ попълнителни окръзи а третѣ дивизии на главния корпусъ бѣха въ послѣдователността, съ която бѣха пристигнали въ района на съсредоточението; тѣ бѣха на съединителната линия между попълнителнитѣ си окръзи и главната операциона линия противъ България. Третѣ дивизии отъ главния корпусъ и правофланговата бѣха на равно разстояние отъ София, на четири прехода, а между си на единъ преходъ; тѣ бѣха предназначени за едновременно непосредствено дѣйстване противъ българската столица. Тимокската дивизия, напротивъ, бѣше съвършено отдѣлена, за самостоятелно дѣйстване противъ Видинъ и въобще, за мѣстата между Дунава и Балкана отъ своя районъ на съсредоточение, намирайки се приблизително на четири прехода до Пиротъ, на сѣверъ отъ него; тя би

трѣбало да направи най малко осѣмъ прехода, два пѣти повече отъ другитѣ. Още отъ начало като се отвазаха отъ нейното съдѣйствие въ рѣшителното сражение, което трѣбаше да се очаква най послѣ въ горската равнина на горния Искъръ, предъ самата София, сѣбитѣ, слѣдователно, сж вѣрвали, че ще приведѣтъ въ изпълнение главната операция на походътъ само съ четири дивизии. Трѣбаше да се надвие българорумелийската армия и да се вземе София.

Положението е дѣйствително таково, щото Сърбия, въ всеки случай, можеше да се надѣва да постигне, и то съ малки изрѣвки, тѣзи близостояща операциона цѣль съ четири само дивизии, състоящи отъ 40 до 45,000 солдата. Сама по себѣ си не по силна, при туй въ военно отношение стрѣснатата, въ политическо изолирована, угрожана едновременно отъ двѣ окръжающа я армии, турската отъ истокъ и югъ и сѣрбската отъ западъ, обединената България като че се заплашваще отъ близъкъ край. Всичката мѣчнотия на политическото ѝ и военно положение характеристично се изрази въ заповѣдта, отправена отъ Петербургъ, скоро послѣ $\frac{7}{19}$ септемврий, къмъ служащитѣ въ България русски офицери, тосчасъ да оставятъ службата си при князь Александра и да се върнатъ въ Руссия.

Обстоятелството, че това дезорганизирующе распореджане въобще можѣ да бѣде пренесено отъ българската армия, ще остане на всегда като блестяще свидѣтелство за военнитѣ доблести на българския народъ и за нравствената сила на Князь Александра. Около 150 висши офицери трѣбваше да напуснатъ длъжноститѣ си, въ минутата на мобилизацията и съсредоточението на армията; трѣбаше намѣсто тѣхъ млади капитани да заематъ командването на дружини, полкове и по голѣми отряди, както и служащитѣ въ военното министерство и генералния штабъ; едва произведени подпоручици, даже унтерофицера да предвеждатъ роти, ескадрони и батареи. Источно-румелийската милиция имаше, впрочемъ, ако и твърдѣ малко по високи офицери, които дѣйствително помогнаха до негдѣ въ това отношение.

При всичко туй, кризисътъ бѣше превъз-

могатъ безъ сериозни потрясения и при туй, боевата готовност на армията даже се усили. И тя също тъй бѣ раздѣлена на три главни групи. Румелийската милиция и една събсеена дивизия българска войска, повечето отъ источни окръгъ (всичко около 25,000 войници), бѣха разположени у Пловдивъ и около одринската железница до самата турска граница; тѣ съставиха главното ядро на армията. Друга една, повечето отъ войскитѣ на западни окръгъ съставена дивизия (около 15,000 души) бѣше се съсредоточила при София, като имаше предниятъ си отрядъ придвижнати къмъ Драгоманъ, Трънъ и до самата сѣбска граница. Най послѣ, при Видинскій гарнизонъ бѣше събрани единъ отрядъ отъ всички видове войска съ авангарди до Кула, противъ Зайчаръ; този отрядъ, въ средата на Ноемврий, трѣба да е ималъ около 4,000 войници, повечето отъ 2-й призивъ. Князь Александръ, въ туй време, бѣше въ Пловдивъ.

Вечерта на $1/13$ Ноемврий, Сърбия объяви война на България, съ която разсѣя и послѣдниятъ съмнениа върху възможността на една война между двѣтъ славянски племена и изненади преговоритѣ на събравшата се между туй конференция отъ посланицитѣ на великитѣ сили въ Цариградъ.

Непосредствено слѣдъ обявяването на войната кралъ Миланъ, като същевременно премѣсти главната си квартира отъ Нишъ въ Пиротъ, заповѣда на всичкитѣ си дивизии да тръгнатъ напредъ, съ такъвъ разчетъ, штоо предниятъ колони на третъ отдѣла да преминатъ по цѣлата линия българската граница рано сутренъта на 2/14 Ноемврий. Въ туй време, когато колонитѣ на главни корпусъ, съ шумадийската дивизия во главѣ, заемаха главни пътъ за София, Моравската дивизия вървеше отдѣсно, презъ Владинската долина и по нѣколко паралелни горски пътища презъ едноименното блато, въ направление къмъ Трънъ. Тимоокската дивизия почна движението си къмъ Видинъ отъ Зайчаръ съ особенъ отрядъ за къмъ Бръгово.

Тая дивизия, при всако, че имаше наблизо българска войска, нѣма на 2/14 ноемврий никакви

облъсквания, но въ сѣщия денъ Шумадийската и Моравска дивизии имаха малки срѣщи съ слабитѣ български драгомански и трѣнски предни войски. Заслуживающе за забѣлжаване сбиване стана при Цариградъ съ български 2 дружини и 1 ескадронъ. Този малкъ отрядъ, съ своето съпротивление накара сѣрбскій авангардъ отъ 6 дружини 2 ескадрона и 2 батареи да се развърне въ боеви порядкъ и послѣ туй потегли нагоръ по Нишава до пунктътъ, дѣто 10 километра на пелокъ отъ Цариградъ, погоръ отъ влизаньето на Калотинка въ Нишава, горската Нишавска долина още повече се стѣснява и прави остро извиванье на прохода, представляюще голѣма приваществува за спаране тамъ. Сѣрбитѣ се задоволиха съ заеманьето Цариградъ отъ предната имъ дивизия. Въ сѣщата степенъ можеше да се счита исполнена дневната задача на южната моравска дивизия, както и на сѣверната, тимокска, слѣдъ като предниятъ отрядъ заеха ближащитѣ български мѣстности, чрезъ които обезпечиха предвиденото въ плана минаване на границата отъ главнитѣ сили. За да се съедини моравската дивизия съ главни корпусъ, отъ него се отдѣли единъ отрядъ за въ долината на Суково и нагоръ, въ направление къмъ Трънъ до Одеровци; за правофангово прикритие се прати единъ малкъ отрядъ къмъ Планиница а като лѣвофангово — другъ къмъ пътя, който води отъ Пиротъ въ Гинци.

Князь Александаръ остави Пловдивъ слѣдъ обявяването на войната отъ сѣрбитѣ, на 2/14 ноемврий по пладнъ. Същевременно той заповѣда да тръгнатъ за София всички събрани въ Источна Румелия войска, даже стоящитѣ на турската граница. Железницата до Сараебей — разбира се, за тѣзи цѣлъ малко способна — трѣбаше при това по възможности, да облекчи пътя на войскитѣ.

(Слѣдва).

• **Любовь и свобода**
Азъ искамъ на земята.
За любовта
живота си ще дамъ,
За свободата —
ще дамъ и любовта.

Петъсфи.

На 25. т. м. чинъвегъ на Радомирския гарнизонъ, потомци на древния български гигантъ Кракра Пернишки и наследници на титанитѣ, що сътвориша епопеята при Калиманица, — на славнитѣ герои отъ бившия 26. пех. Пернишки полкъ и произходящитѣ отъ него 49., 53., 54. и 84. пех. полкове, 4. и 5. бивши погранични роги, ще отпразднуватъ своитѣ боенъ празникъ.

На тая свѣгла героична дата, младитѣ войнишки благородни сърдца, отъ 5. жандармерийска дружина и 1. пограниченъ секторъ, частувайки бойната прослава на своитѣ предци Перничани, ще имъ засвидетелстауатъ своята лична любовъ и велика признателностъ и че то, младото войнство, е вѣрно на своето предназначение, да следва тѣхния славенъ и честенъ пѣтъ, за благого на Царя и Родината.

Герои Перничани! Въ денътъ на вашата бойна прослава, когато вие съ вашия чистъ кристаленъ мозаленъ усѣтъ ще манифестирате своята любовъ къмъ Родината ни свята, когато събрани въ името на тая любовъ, ще ни покажете вашата могъщественостъ, вашата радостъ, скърбъ и слава, въ тоя великъ за насъ празникъ, нравствена моя длъжностъ е да спомня безсмъртнитѣ ви дѣла при Повиечъ, Црънковецъ, Кочане, Солунъ, Булаиръ; при Дренакъ, Соколарци, Калиманица, Криволакъ, върха Чафка; при Букова глава, Власина, Панчинъ гробъ, Върло присое, Гиляне, Кованецъ, Гевгели, Соничка глава; при Царезо село, Велесъ, Клепа планина, Смоквица, Спатово, Баракли Джумая, Просеникъ; при Добричъ, Кубадинъ, Бабадагъ, Тулча, Серетъ; при кота 1050., Шейновецъ и пр. и пр.

Това сж дѣлата на вашата велика морална красота, на храбростта и куража ви, на войнишкитѣ и гражданскитѣ ви добродетели!

Това сж бисери, спечелени отъ васъ гиганти, въ полето на честта и завещани намъ за вѣчна гордостъ!

Това е нравствения вашъ пѣтъ, по който сте вървѣли, за да добиете и дарите нравствената свобода на брата робъ!

Историята ще отбележи, че само българското племе, въ всички свои борби, както и презъ великата борба на народитѣ, бѣше което даде рѣдкъ примѣръ на човѣчеството, че само то се бори за вѣчната правда, за благого на ближния, за свещенната свобода на човѣка робъ.

Към перничани и техните наследници

През 1900 г. в Радомир е сформиран 2-ри пехотен резервен полк, три години по-късно преименуван на 26-и пехотен Пернишки полк. Във войните за национално обединение е част от 7-а Рилска дивизия. Съгласно изискванията на Ньойския договор е разформиран, а през 1939 г. за кратко е възстановен.

Единствено българското племе показа рѣдка самоотверженостъ за истината и любовта общочовѣшка, когато всички други, криеха и сега криятъ неморалния елементъ на завоеванията, да поробватъ и користѣта да заграбватъ чуждото.

И днесъ ние сме терзани отъ великата неправда, извършена въ Нѡй. И днесъ ние страдаме за своитѣ близни братя роби въ Македония, Тракия, Добруджа и китнитѣ красиви покрайнини на Цариградско и Босилеградско!

Но . . . когато се страда по дългъ, страданието не измѣчва, напротивъ то облекчава, то кара да крепне народната нравствена мощъ и да се заякчаватъ повече нашитѣ народни морални сили.

Калиманица! Свѣтло славно име! Калиманица, пжтеводна сияйна военна звезда! Име на твърдостъ и упоритостъ, на търпение и лишения, на самоотверженостъ и геройски подвизи!

Титани Калимански, гордейте се! Вашия духъ, вашата храбростъ, вашето родолюбие и себеотрицание бѣха оная гранитна скала, върху която бѣснитѣ неприятелски атаки въ продължение на петнадесетъ денонощия, непрекъснато яростно се блѣскаха и винаги обезсилвани отъ васъ, биваха отблѣсвани съ грамадни загуби и повръщани назадъ.

Калиманица, Булаиръ, Кубадинъ, Просеникъ, Трънска клисура! Родни скъпи свети мѣста на безкрѣстни перничански бранни гробове! Вие приехте да легнатъ и сложатъ свещени кости, свиднитѣ синове на българската майка — бурнитѣ балкански деца на себеотрицанието, на самоотвержеността, на храбростта и сега, надъ чийто гробове кандилца отъ свѣтли звездици блѣстятъ!

Светци наши Перничани: Цанковъ, Зафировъ, Джеровъ, Цончевъ, Ламбриновъ, Василевъ, Георгиевъ, Величковъ, Симеоновъ, Недѣлковъ, Ризовъ, Петровъ, Попъ Георгиевъ, Илиевъ, Ивановъ, Андоновъ, Милевъ, Йордановъ, Кавраковъ, Стоименовъ, Сотировъ, Блжковъ, Бояджиевъ, Испорски и всички вие малки и голѣми бранници покойници, нали сте вие създателитѣ и крепителитѣ на народния ни духъ, на народната ни мощъ, на народната ни сила? Ние не ще ви забравимъ никога, защото взияхъ духъ, вашата мощъ, вашата сила, вие ги предадохте намъ и сега, макаръ обезоржжени, ние притежаваме вашето можщо духовно оржие, което е по-страшно и по-можщо отъ топоветѣ на цѣлия свѣтъ; защото народния ни духъ, въ всички поколѣния, и въ всички времена, винаги е вървѣлъ къмъ справедливостта, къмъ истината, къмъ правдата!

Честни юзаци отъ действующето и запасно воинство на Радомирския гарнизонъ, да се не отклоняваме отъ пѣтя на народния ни духъ и да не бравяме светото дѣло на нашитѣ скъпи покойници Перничани, като следваме тѣхния великъ примѣръ — даруване свободата на брата робъ.

Преживявайки силнитѣ патриотични чувства отъ споменитѣ на титанитѣ при Калиманица, пожелавамъ още на живитѣ герои Перничани на тѣхнитѣ наследници — младитѣ жандармеристи и граничари, гореша, страстна и ревностна любовъ къмъ Царъ и Родина, за да могатъ съ достоинство, съ честь и слава да излѣзатъ отново на полето на честта, когато Отечеството ги повика.

Илиевъ.

Д. Н.

Кървавия път на Дунавската дивизия

Историята беше разтворила страниците си. Беше дошъл денят, който възвестяваше голъмитъ световни събития. Тежъкъ и кървавъ пътъ стоеше предъ юначните полкове на нашата армия. Като по чудо изникнаха голъмитъ желъзни дивизии на България и въ стихиенъ устремъ литнаха на югъ. Тогава и юначитъ на Дунавската дивизия застанаха подъ своитъ бойни знамена. Въ яръкъ ореолъ стоеше предъ очитъ имъ идеята за обединението на многострадалния ни народъ и дивизията на 6. октомврий 1912. г. се устреми къмъ полето на честта. Котленския, Върбишкия и Твърдишкия проходи видъха стройнитъ редове на устремнитъ бригади, които бързаха да срещнатъ враговетъ на България.

На 22. октомврий при Ериклеръ, Искърския полкъ съ гръмъ възвести началото на победния маршъ на дивизията и на 24. с. м. тя победоносно влъзе въ Лозенъ-градъ.

Следъ 4 дни при Бунаръ-Хисаръ въ 5 деня и 5 нощи дивизията въ най-кръвопролитенъ бой разби най-добритъ войски на Отоманската империя и продължи своя победенъ маршъ за Чаталджа.

На 17. ноемрий, когато горделивата столица на Турция чу ехото на нашитъ орждия, на сжитъ мѣста, гдето нѣкога Симеонъ Великий е водилъ на пристъплъ своитъ витязи, — Дунавската дивизия зае своето мѣсто при Черно море и на югъ отъ Деркеското езеро, Чифликъ и Лазаръ-къой.

Но едно страшно вѣроломство на нашитъ тогавашни съюзници, принуди победоносната армия, изтощена и окървавена да образува новъ фронтъ.

Новъ дългъ, тежъкъ и кървавъ пътъ предстоеше и на Дунавската дивизия, защото на ново свѣтото дѣло бѣше въ опасностъ.

Отъ Мидия презъ Варна до западната граница бързаха юначитъ на Чаталджа — синоветъ на стария ни пре-

столенъ градъ и тихия Дунавъ. Бързаха да застанатъ съ гърдитъ си срещу злото — на ново да погледнатъ смъртта въ очитъ. И днесъ още процохода при Салашъ и Княжевацъ непрестъпнитъ усои западно отъ Трънъ и Султанъ-тепе, повтарятъ ехота на кървавитъ бори на достойнитъ Дунавци.

Зла съдба принуди тогава непобедената армия да отложи денятъ на разплатата. Съ болка въ душата дивизията видъ нещастното отечество ни ново разпокъсано между алчни съседни, се обрича на потъжъкъ и по непоносимъ гнетъ.

Скоро, обаче, събитията на ново повикаха българина да потърси съ оржие правдата — да отвоюва собствената си земя, — да изтрие сълзитъ на нещастнитъ си поробени братя.

Настъпала бѣше голъмата война между народитъ въ Европа.

България не искаше чудото, но трѣбваше да подири своето.

И дивизията пакъ развѣ своитъ знамена и тръгна въ дългия кървавъ пътъ — пътя на отечествения дългъ.

Свещената земя на Македония видъ всичкитъ усилия и жертви, които Дунавската дивизия съ възторгъ даде въ свѣтлото име на свободата.

Феризовичъ, Гиляне, Соничка-глава Дръново, р. Черна, Гевгелии, Яребична и Прометъ сж нѣмитъ свидетели на дивнитъ подвизи и великата доблестъ на непобедимата Дунавска дивизия.

Една голъма пѣстрота на разноцайтнитъ народи и племена, дошли отъ незнаини страни въ продължение на три години съ огънь и мечъ подпомагаха нашитъ врагове — сѣроитъ и гърцитъ.

Дивизията на Дунавци остана непобедена.

Нека въ деня на прославата ѝ, като проследимъ мислено кървавия ѝ пътъ, дълбоко да се поклонимъ предъ победнитъ ѝ знамена.

Кървавият път на Дунавската дивизия

През 1883 г. е формирана 3-та пеша бригада, която от 1897 г. прераства в 5-а пехотна Дунавска дивизия. Проявява се особено в Люлебургаско-Бунархисарската операция, където частите ѝ водят тежки сражения, но успяват да отблъснат настъпващите турски сили. В Първата световна война се бие в Македония.

София, понеделник, 3. октомври 1932 г.

1

Нашата армия

Безплатна притурка към брой 61. на
ВЕСТНИКЪТ на ВЕСТНИЦИТЕ
 по случай 20-годишнината на Балканската война.

БАЛКАНСКАТА ВОЙНА.

Н. В. Царь Фердинандъ I. — главнокомандующъ.

Генер. Савовъ — пом. главнокомандующъ.

Генер. Фичевъ — н-къ Щаба на действ. армия.

Главното командване.

Балканската война

На 5 октомври 1912 г. България и Гърция, а на 7 октомври и Сърбия обявяват война на Османската империя, докато Черна гора започва действия още в края на септември. Балканската война завършва с победа за съюзниците, но мирният договор от Лондон (17 май 1913 г.) не разпределя териториите помежду им.

Подковникъ И. Чолаковъ
Кръгъ на 13 в. Рил. дружина

Подвигът на 13. пех. Рилски полкъ при Булаиръ.

На 17. септемврий 1912 год. се разнесе радостната вестъ за разплата съ южния ни врагъ изъ цѣлата страна.

Юлчаникъ български народъ захвърли своя любимъ плугъ и хаана здраво пушката съ своя остръвъ мечъ и се понесе на югъ.

Рилци, стройни и напети, сж на пътя къмъ полето на честята.

За нигъ тѣ стѣпяха границитѣ, начертани

въ Берлинъ и нагазиха въ предѣлитѣ признати ни въ Санъ-Стефанския прелиминаренъ миръ.

Черната скала, Кочани, Шепъ, Струмица панаха съ савтавичена бързина преаъ тѣхъ, и пътя имъ на югъ бѣ откритъ — пътя къмъ топлото море — съкровениата мечта на тритѣ Български царства.

Тѣ стигнаха въ Солунъ и се огледаха въ водитѣ на Егея . . . Тамъ, където сж се оглеждали само съратничитѣ на юначния ни Царъ Калоянъ.

Презъ декемврий Рилци бѣха на ново срещу своя врагъ на Куру-Дагъ, а презъ януарий 1913 г. тѣ бѣха срещу стениитѣ на Булаиръ . . . Където на 26. януарий с. г. ги свери кърваната зора на славния Булаирски день!

При невъзможността турцитѣ да развиятъ по-голями сили при Чатаалджа, и силното желание на младотурцитѣ отново да взематъ Одринъ, въ турското главно командуване се породи мисълта за активни действия на Галиполския полуостровъ, придруженъ съ десантъ при Шаръ-Кьой, съ цель да унищожатъ, или откърлятъ IV. Българска армия отъ Галиполския полуостровъ, да деблокиратъ Одринъ, следъ което да разбиятъ българскитѣ сили при Чатаалджа.

Българитѣ решиха: отбрана на Чатаалджа, при Булаиръ—Мранорно море,— атака и овладяване на Одринската крепостъ.

Планътъ на турцитѣ за 26. януарий бѣ: Булаирския корпусъ на Фахри паша да атакува 7. пех. Рилска дивизия при Булаиръ, командувана отъ доблестния си командиръ Генералъ Тодоровъ Г. и да напредне къмъ Ексимиль, Хурушитъ паша съ X. корпусъ да настѣпн къмъ с. Еки-кьой въ тила на българитѣ. Двата корпуси да унищожатъ българитѣ, следъ което обединени да настѣпватъ къмъ Димотика и да деблокиратъ Одринъ. Въ случай на успѣхъ българитѣ при Чатаалджа ще отдѣлятъ часть отъ силнитѣ си, за да ги насочатъ срещу тѣхъ, или ще отстъпятъ. Турцитѣ и въ двата случая ще атакуватъ българитѣ при Чатаалджа.

Планътъ на българитѣ бѣ да отбраняватъ фронта на IV. армия съ 7. пех. Рилска дивизия срещу Булаиръ и Мранорно море, като останалитѣ части съсредоточатъ въ резервъ.

На 26. януарий сутринтъ турцитѣ завариха на Булаирската позиция 7. пех. Рилска дивизия, която имаше въ изрѣва линия 1/7. бригада съ припадената ѝ артилерия, а при Шаръ-Кьой, къмъ 13 часа, началото на десанта, две дружини отъ Македонио-Одринското Опълчение.

13. пех. Рилски полкъ заемаше западната половина на Булаирската позиция: отъ Сароския заливъ до Севери-тепе изключително, а източната половина—отъ Севери-Тепе до Мранорно море се заемаше отъ 22. пех. Тракийски полкъ.

Турското настѣпление започна въ 6 ч. пр. пл. 27. пех. дивизия се насочва срещу 22. пех. Тракийски полкъ, а Сборната дивизия — срещу 13. пех.

Рилски полкъ въ следния редъ: табурътъ Сома — срещу линията Севери Тепе пътя чифликъ Куру, Ексимиль, 8. пех. Стрелкови полкъ западно отъ табура Сома и успоредно на него до височината 4 клм. източно отъ Мерду-Чешме, 9. пех. Стрелкови полкъ—западно отъ 8. пех. полкъ — до Сароския заливъ и Редифския полкъ Трапезунтъ—резервъ задъ дѣсныя флангъ на дивизията. Посака на настѣплението— Ексимиль; като до 10 часа частитѣ

заематъ даденитѣ имъ обекти.

Рилскиятъ полкъ взема позицията отъ дѣсно на ляво: 3., 1. и 2. дружини, а 4. дружина бѣ въ бригадна подрѣзка.

Въ 6 ч. 15 м. турскитѣ разезди около 20—30 конници влизатъ въ контактъ съ 1. взводъ отъ 13. рота усиленъ съ 15 войници, който бѣ въ застава на Разрѣзаната могила. Командирътъ на взвода откри огънь срещу разездитѣ и ги прогонва, задъ тѣхъ

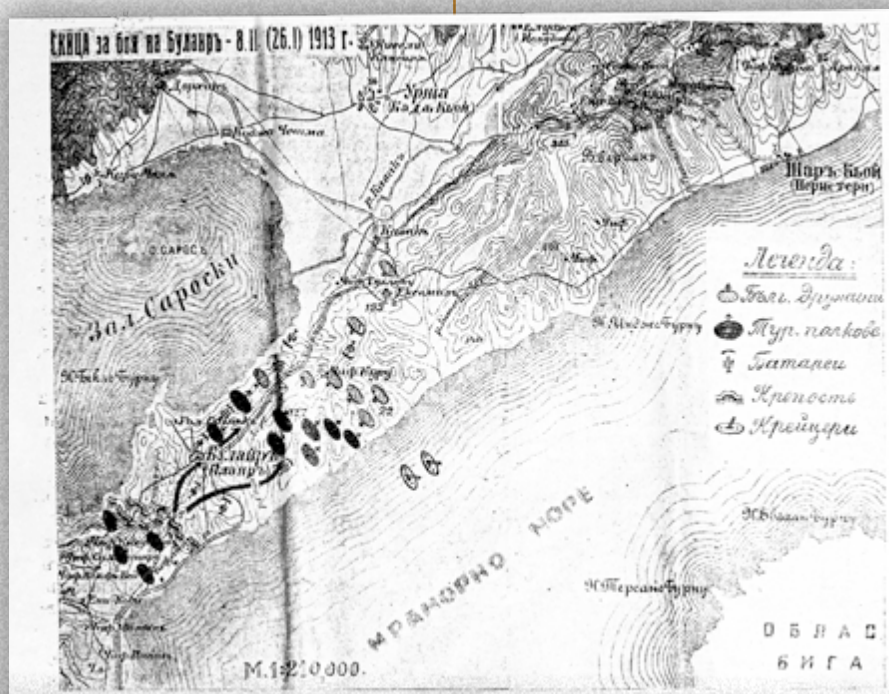
се показватъ веригитѣ на 9 пех. Стрелкови полкъ. До 7 ч. българскитѣ пехотенъ взводъ отстоява срещу 9. пех. турски полкъ. Опититѣ на турцитѣ да обезсѣятъ фланговетѣ на взвода биватъ кърваво отблъснати отъ точниятъ огънь на сжциа. На разсъмяне въ 7 часа, командира на взвода вижда, че срещу него действуватъ 2 табури. Едва турската артилерия отъ къмъ Булаиръ. Стрелковитѣ вериги и сжжстени части откриватъ огънь и 4/7., 8/7. и 1/7. батареи. Командирътъ на 11. рота засилва съ два взвода 1/13. взводъ на Разрѣзаната могила и открива огънь срещу турцитѣ, последнитѣ съсредоточаватъ огънь на планинската батарея върху българскитѣ вериги.

Командиръ на 1. взводъ отъ 13. рота, засиленъ отъ 11. рота отстоява срещу 9. пех. полкъ до 9 часа, следъ свършване на патронитѣ той отстъпва въ добъръ редъ къмъ своята дружина.

Въ 9 ч. 20 м. турцитѣ заематъ Разрѣзаната могила отъ където съ голѣма упоритостъ се опитватъ да напреднатъ. Офицеритѣ съ изпадени сабини въ ржце подтихватъ своитѣ части напредъ, но тѣхнитѣ опити биватъ осушени отъ точния и спо-

Подвигът на 13-и пехотен Рилски полкъ при Булаир

Къмъ края на януари 1913 г. османски войски предприематъ десантни действия. Едно отъ тяхъ е извършено при Булаир, където са разположени сили на 7-а Рилска дивизия. Турците са отблъснати и с това е провален планътъ им да нападнатъ в гръб българските войски при Чатаалджа и Одрин.

коен пехотен огън на Рилци и на своята артилерия. Опитът на турците да настѝпят покрай Сароския залив, нагавайки въ волата, бива сѝщо осуетен от огъня на 12 рота. Голѝмата съпротива от слабѝт български части на Разрѝзаната могила и мъглата накарва турците да мислят, че тук българитѝ сѝ съ две дружини и че тѝ сѝ успѝли да заемат главната имѝ позиция.

Командирѝт на полка получава заповѝд от Командира на бригадата полковникъ Митовъ Т. и той ѝ предава на дружинитѝ да не отстъпят от позицията и на нея да приемат турският удар сѝ нож.

Въ 11 ч. 40 м. командирѝт на полка Полковникъ Мановъ Ст. получава заповѝд за настѝпление. Той настѝпа съ 3. и 1. дружини и един тежко-каргеченъ взводъ сѝ обектѝ височината при Сароския заливъ. Настѝплението бива подкрепено сѝ 1/7 батарея. Дружинитѝ настѝпват стремително напредъ. Тѝ се спират за малѝкъ отидиѝ и за откриване на огъня. Устремѝт на ротитѝ е билъ тѝй голѝмъ, че войницитѝ оставятъ ботушитѝ си затънали въ меката почва на изоранитѝ ниви и боси продължаватъ да преследватъ своя врагъ. Дружинитѝ сѝ своитѝ роти въ първа линия се покасятъ на нож. Въ този кървавъ щиковъ бой, турцитѝ биватъ смяни отъ храбростѝта на българитѝ, и славяни посрещатъ българскиятъ нож безъ да поставятъ ножоветѝ на своитѝ пушки. Българитѝ завзеха на ново Разрѝзаната могила и тамъ по заповѝдъ спрѝха безъ да преследватъ безредно остѝжващитѝ турци къмъ Булаиръ.

До като 9 пех. Стрелковъ полкъ водеше своята атака срещу дѝсниятъ флангъ на полка, командирѝт на Сборната дивизия настѝпа енергично къмъ своя центъръ и дѝсниятъ флангъ.

8 пех. Стрелковъ полкъ и табура Сомъ, възползуващи отъ мъглата се доближаватъ до окопитѝ на 2 дружина. Сѝ своя точенъ пушеченъ и каргеченъ огънъ тѝ яростно нападнаха и достигнаха на 150—200 крачки до тѝхъ. Окопитѝта на единъ взводъ отъ 8 рота, отъ който тя обстрелва скрититѝ постѝжи на турското настѝпление попада ту въ турски, ту въ български рѝже следъ яростенъ рѝжопашенъ бой.

Въ 13 ч. 40 м. 8 рота окончателно зае и задържа за себе си казания окопъ. И тукъ турцитѝ показаха голѝма устойчивостъ, която бѝ сразена отъ упоритостѝта на Рилци. Турцитѝ поставиха този окопъ сѝ труповетѝ на своитѝ трима офицери и 45 войници.

На лѝвиятѝ флангъ на дивизията 22. п. полкъ действава сѝ още по-голѝма яростъ.

Поражението на 27 пех. турска дивизия отъ 22 пех. Тракийски полкъ сѝответно засиленъ отъ резерва, обратното заемане на Разрѝзаната могила отъ 1 и 3 дружини, непознатото на X. турски корпусъ отъ Шаръ-Кьой въ тилъ на българитѝ принуди командира на Булаирския корпусъ да заповѝда остѝпление на бития корпусъ. На 26. I. вечерѝта турцитѝ разстроени безславно отстъпватъ въ Булаиръ, отъ кѝдето сутринѝта бѝха настѝпили сѝ редѝтъ ентузиазъмъ. 13 пех. Рилски полкъ само сѝ тритѝ дружини спечели победата надъ турската Сборна дивизия, която победа той изкупи сѝ цената на 31 убити войници и 1 офицерски кандидатъ и 133 ранени войници, а турцитѝ послаха бойното поле предъ Рилци сѝ 9 убити офицери и 800 войници. Въ този славенъ денъ—26 януарий 1913 г. Рилци свързаха неразривно своето име сѝ името Булаиръ!

Булаиръ! Ти си скѝлжъ за насъ, защото предъ твоитѝ стени почиватъ коститѝ на юнацитѝ Рилци, които достигнаха тукъ героитѝта на великиятъ Симеонъ и великия Иванъ Асенъ. Ти си милъ за насъ, защото при тебъ Рилци наново сѝ кръвятъ си очерѝта източнитѝ граници на Българската земя. Ти си красивъ за насъ, защото при тебъ Рилци се бориха и умрѝха за Отечествената идея, за която сѝ се борили и героитѝ отъ първитѝ две царства. Затова, Булаиръ, ти живѝешъ въ насъ сѝ този чаръ, сѝ който ти живѝеше въ съзнанието на Рилци въ този буренъ денъ, и ние сѝ скѝщия чаръ ще те предадемъ на поколѝнѝята, които идватъ следъ насъ. Спете славни Рилци своя вѝчень съгъ не далечъ отъ Севери-Тепе и очаквайте денѝтъ, когато вашитѝ славни потомци ще развѝятъ Васшето бойно знаме при васъ. Вѝчна ви паметъ на Васъ героитѝ, които пренесохте живота си въ жертва предъ Отечествения Олтаръ въ името на единъ светъ и възвишена идея. Вѝчна, вѝчна, слава на жинѝтѝ бойци, които заедно сѝ загинахитѝ, окичиха знамето на Рилци сѝ ореола на неуѝвѝзвѝемата слава.

Хр. Ботѝловъ.

(Изъ Хаджи Димитъръ)

Тозъ, който падне въ бой за свобода,
Той не умира: него жалѝятъ
Земя и небе, завъръ и природа
И пѝвѝци пѝсни за него пѝятъ! . . .

Огненият път на Бдинци

Трети Бдински полк е сформиран през 1884 г. от 7-а Ломска, 9-а Берковска и 15-а Свищовска пехотна дружина. През Сръбско-българската война е част от Трънския отряд. Проявява се особено през Първата световна война в сраженията при Червената стена и кота 1248. След войната е реорганизиран в дружина.

НА БЕЗСМЪРТНИТЕ

БЪЛГАРСКИ ОРЛИ

ИЗЛИЗА ПОДЪ ПОКРОВИТЕЛСТВОТО НА
Командира на въздушните на Н.ВЕЛИЧЕСТВО войски
г. Генералъ-майоръ АЙРАНОВЪ

НА НАШИТЕ ЛЕТЦИ—ПО СЛУЧАЙ ПРАЗДНИКА НА ПОБЕДИТЕ

Величавитъ дѣла на храбрата и победоносна германска войска, проявени въ своята стихийностъ, презъ настоящата война, очудваха свѣта.

Тия блестящи победи, постигнати по всички фронтове се дължеха преди всичко на високия и непоколебимъ духъ на войската, на новитъ методи възприети при водене на съвременния бой и най-после на вкарването на множество бойни технически средства.

На първо мѣсто отъ тия нови бойни технически средства трѣбва заслужено да поставимъ въздушнитъ сили, безъ които днесъ е немислимо да се осигури победата.

Победоноснитъ действия на германскитъ войски отъ началото на тази война и до днесъ сж най-убедително доказателство, че само при подавялюще надмощие въ въздуха е сигурна победата.

Така при всички подвизи тукъ на континента и въ северна Африка, тѣ преди всичко се стремѣха да осигурятъ господството си въ въздуха и тогава чакъ пристѣпваха къмъ изпълнението на своята замислена операция.

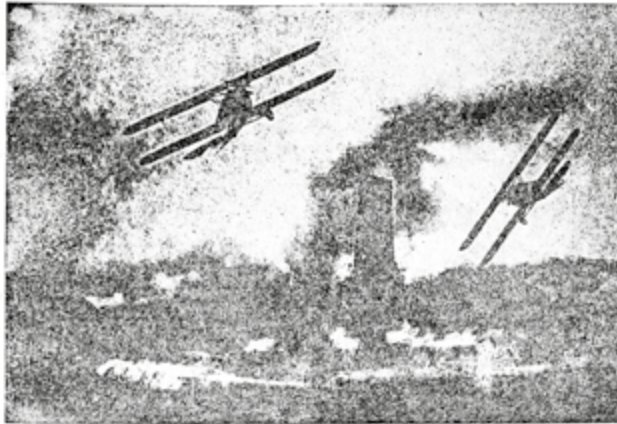
Съ сжщата убедителностъ ни показаха и Японцитъ отъ далечния Изтокъ, че разгромването на противника е преди всичко въпросъ на разгромване неговитъ въздушни сили.

Та едва ли би се намърлялъ днесъ нѣкой, па билъ той и най-несведующия въ военното дѣло, който би оспорилъ тази истина.

Участието на самолета при воденето на боя не е ново за днешната война. Самолетътъ бѣ вкаранъ въ действие още презъ Европейската война, но неговото участие бѣ ограничено въ рамкитъ на обикновена разузнавателна дейностъ и първи бойни прояви, които можеха само да подсказватъ тѣхното днешно развитие въ тия размири и тѣхното постижение въ тая страховтна степенъ.

Засѣгайки въпроса за участието на самолета въ днешната война и неговото грамадно значение за спечелване на победата, трѣбва съ гордостъ да отбележимъ, че първитъ труженци, които туриха началото на участието на самолета въ боя сж българскитъ летци.

Ние трѣбва действително заслужено да се гордеемъ, защото първия самолетъ въ свѣта, който

бѣ катоваренъ съ брѣна задача е български. На 12 октомврий 1912 година презъ време на Балканската война, на поручикъ Топовачиевъ бѣ възложено тая първа бойна задача надъ обсадения Одринъ, която той изпълни така достойно. Той едновременно е и първата жертва — летецъ, загиналъ на бойното поле при изпълнение на летателна задача.

Така, съ неговата геройска смъртъ се тури, отъ нашата родна авиация, началото на нейното

бойно кръщение.

Следъ това следва постоянното развитие и разрастване на нашитъ скромни въздушни сили, които и презъ Европейската война взеха живо участие въ всички боеве и на всички наши фронтове и наравно съ своитъ другари отъ сухоземнитъ войски, тѣ дадоха своята сжлка данъ за спечелване на победата.

Така раснаха и укрепнаха нашитъ въздушни сили, които изкупили своя възходъ съ кръвта на много свои сжлки летци, които мъчливо и достойно отдадоха себе си въ изграждането на една велика и обединена България.

И заради това, празнувайки днесъ денѣтъ на най-голямата войнишка добродетель—храбростъ тая, празнувайки голѣмия празникъ на родната войска — деня на св. Георги — Победоносецъ, мека се поклонимъ предъ паметята на всички паднали чанове отъ Родната авиация, които съ своята безпримѣрна храбростъ и самопожертвување допринесоха твърде много, както за укрепването на роднитъ въздушни сили, така и за величието на нашата сжлка Родина.

Така тѣ ни дадоха и най-достоеенъ примѣръ, какъ трѣбва да служимъ на нашата Родина и на нашия любимъ Върховенъ Вождъ Н. В. Царя.

А на младитъ тѣхни наследници да пожелаемъ въ днешния тържественъ день, щото следвайки пътя на славата и победата, очертанъ отъ тѣхнитъ достойни предшественици, да укрепятъ своя духъ и да усъвършенствуватъ своята подготовка и бждатъ готови да служатъ всеотдайно на нашия Върховенъ Вождъ и Августейши Шефъ, за да направимъ България велика и щастлива.

София, 30 априль 1942 г.

Генералъ — майоръ: АЙРАНОВЪ

На нашите летци – по случай празника на победите

През есента на 1943 г. англо-американските сили започват въздушни удари срещу България, чиято цел е изваждане на страната ни от лагера на Оста. Макар да се сражават героически, българските летци са превъзхождани от противника, а половината от наличните бойни самолети не са в изправност.

София, 24 април 1884.

Ако има нещо мълчено и распянато въ България, то е правосъдието, то е правдата. Всъщност на съдилищата си е откъсвал; всъщност тѣхъ е напѣрвал виновати за дѣто ненапѣрва партията, за дѣто хората не му съчувствуватъ и не го поддържатъ. Съдилищата днесъ у насъ сѫ най-силния органъ на правителството; чрезъ тѣхъ то иска да постигне всичко, което би принало какъвто и да било частенъ интересъ на партията и на нейнитѣ членове. Прави кой какъвото прави, дѣйствиува кой какъ дѣйствиува, но съдилищата трѣбна да правятъ и да дѣйствиува тѣхъ както имъ се диктува и заповѣдва, както го искава интереса на партията и на правителството. Съдилищата у насъ нѣматъ вече значението въобще на съдилища, на храмове, дѣто се раздава правдата, дѣто се не признава величие и богатство, сила и благородство, а се търси истината, удовлетворява обидения и оскорбения, не, съдилищата у насъ сѫ се обърнали на министерски канцелярии, дѣто се диктува и предписва всичко споредъ волята, желанието и интереса на силнитѣ на дена. Въ България не остана вече съдия непрѣмѣственъ и неотчисленъ, не остана съдилище не мълчено и не распянато. Правдата се търси въ всичкитѣ съдилища, у всичкитѣ съдии не за друго освѣтъ да се накаже, да се заточи, да се расипе; ти се гои по всичкитѣ ягли на България. Незнаемъ вече ний какъ да осъждаме и изобличаваме, незнаемъ какво срѣдство да употрѣбимъ за да събудимъ силнитѣ и умнитѣ на дена, за да ги убѣдимъ, че онова което правятъ не е въ полза него на страната, него на партията, него на тѣхъ частно. Въ продължението на три мѣсеци, въ България сѫ премѣстени и отчислени около 150 души съдии; между тѣхъ има хора, които, въ продължението на сѫщия периодъ, сѫ мѣстени по три — четири пѣти. И то защо?.. за да ги принудятъ да си дадатъ оставкитѣ, да оставятъ службитѣ. Желали бихми ний да знаемъ какво щѣе да прави министерството, ако всичкитѣ до сега премѣстени съдии не се съгласиха да се мѣстятъ а просто испѣгнаха волята и желанието на правителството и си дадеха оставкитѣ...

Постѣжката на министерството въ отношение на съдилищата и на българската правда не се одобрява и отъ повечето партизани на днешното министерство. Приближенатъ на днешното правителство казватъ даже, че всичко това — тия безредници и незаконни, тия безпричинни премѣствания и отчисления — се правили лично отъ министра на правосъдието, безъ съгласието на министерския съвѣтъ. Това е, което ний не можемъ да разберемъ. Ний знаемъ, че всичкитѣ отчисления и нови назначения непрѣмѣвно трѣбва да мѣнатъ презъ министерския съвѣтъ и да станатъ съ негово съгласие

и одобрение. Ний знаемъ, освѣтъ това, че всичкитѣ досегашни отчисления, премѣствания и назначения сѫ се разисквали и рѣшавали въ министерския съвѣтъ; ний знаемъ даже и днитѣ когато сѫ стѣили тия разисквания и рѣшения. Добрѣ, ако другитѣ министри не сѫ съгласни съ това което прави министра на правосъдието защо мълчатъ, защо се не произнесохъ? Защо органа на министерството, защо „Срѣдецъ“ мълчи? Всичкитѣ вѣстници, не съгласни съ постѣжкитѣ на министра на правосъдието се произнесоха. „Срѣдецъ“ мълчи, значи „Срѣдецъ“ се съгласява и одобрява постѣжкитѣ; всичкитѣ министри мълчатъ, значи отъ страна и съ съгласието на всичкитѣ се правятъ отчисленията и премѣстванията.

Както щѣте, господа, но всички ний сме въ рѣдѣтъ на вѣколцията, които се располагатъ съ насъ, съ нашата честъ и нашето име, съ нашитѣ имущества и нашето право както имъ скъпне, както имъ продукува интереса на незнамъ каква си партиа и министерство. Тукъ не се гледа вече благо и интереса на страната и на народа, тукъ се гледа ползата на една партиа, на едно министерство. Какъвъ порядъкъ искате тогава да съществува у насъ? Каква администрация искате да се закрѣпи, когато съдилищата се разтроиха? Каква търговия ще може да се развие у насъ, когато съдилищата не съществуватъ освѣтъ за да защитаватъ извѣстни хора, извѣстни партизани? Какъ оставя закона, дѣ сѫ правата на гражданитѣ? Какъ искате да имаме доверие, да търсимъ правото си отъ съдилищата, когато тѣ се наказватъ, изцѣло се отчисляватъ за дѣто рѣшаватъ по своята съвѣтъ за дѣто дѣйствиува самостоятелно и не испѣняватъ желанието на министра? И слѣдъ всичко това искаме да се унищожатъ капитулантитѣ, искаме и чуждитѣ подданници да се ползуватъ отъ сѫщитѣ права и закони... Не, додѣто раздаваме тѣхъ правдата, додѣто съдилищата сѫ слѣпни органи на извѣстно министерство и на извѣстна партиа, не само че не ще можемъ да се избавимъ отъ натиска на чужденцитѣ, отъ тия допитопни капитуляции, но ще станемъ причина, ще дадемъ поводъ за увеличение претенцитѣ на европейскитѣ дипломатически агенти, на чуждитѣ подданници въ България. При тия условия не само чужденцитѣ не ще се откажатъ отъ своитѣ привелегии, но и самитѣ българи ще поискатъ капитуляции. Да, самитѣ български подданници се вуждаятъ днесъ отъ капитуляции, които да защитатъ тѣхната честъ, тѣхнитѣ интереси.

Не прѣди много, нѣколко граждани отъ Тутраканъ и Руссе сѫ заявили предъ нашето правителство, че ще се принудятъ да приематъ чуждо подданство, ако то се непогрѣжи да защити интереситѣ имъ, а

Партии и правосъдие

През декември 1883 г. консерваторите напускат дошлото след режима на пълномощията коалиционно правителство на Драган Цанков поради прокарания законопроект за изменение на конституцията без предварително оповестяване и при закрито заседание на Народното събрание. Неговолни са и либералите около Петко Каравелов, които настояват за пълно възстановяване на Търновската конституция.